

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเฉพาะกรณีเรื่อง “ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรต่อประเทศไทย” เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้จากการรวบรวมข้อมูลทฤษฎีและปฐมภูมิ โดยนำเสนอผลงานวิจัยในเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) และวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ต่อประเทศไทย โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

3.1 พัฒนารอบแนวคิดการวิจัย

องค์ประกอบของระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ ต่างๆสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลักดังนี้⁶

1. การประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ (Creation/Invention)
2. การนำการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์เข้าสู่ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Protection)
3. การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา (Utilization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ (Commercialization)
4. การระงับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Enforcement and dispute resolution)

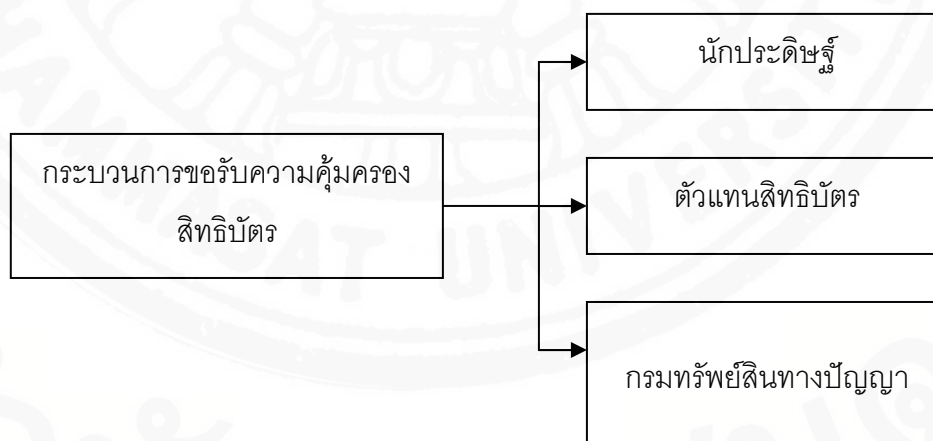
⁶ เลอสร ธนสุกาญจน์, ยุทธศาสตร์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในทศวรรษใหม่ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมของประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546)

หากพิจารณาเฉพาะการนำการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์เข้าสู่ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะเมื่อเกิดการประดิษฐ์ขึ้นแล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับแรกคือการนำการประดิษฐ์นั้นเข้าสู่ระบบการขอรับคุ้มครองสิทธิบัตร โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่จะต้องพิจารณาหลายประการ เช่น ควรขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรเมื่อใด ในประเทศใดบ้าง และในแต่ละประเทศนั้นมีขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไร นอกจากนี้ยังมีการเตรียมเอกสารต่างๆ ที่จำเป็นในการขอรับการคุ้มครองสิทธิบัตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมรายละเอียดการประดิษฐ์ ซึ่งขอบเขตการคุ้มครองสิทธิบัตรจะมีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การร่างรายละเอียดการประดิษฐ์นี้ว่าชัดเจนและครอบคลุมเพียงใด โดยในขั้นตอนต่างๆ ในการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรนั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร 3 กลุ่ม ดังนี้

1. นักประดิษฐ์
2. ตัวแทนสิทธิบัตร
3. กรมทรัพย์สินทางปัญญา

ภาพที่ 3.1

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร

ในแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทและหน้าที่ในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรที่แตกต่างกันไป และจะได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งทางผู้วิจัยจะได้ทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการต่อบุคคลในแต่ละกลุ่มเพื่อรับทราบถึงความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการ

ต่างๆ ในการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ที่แตกต่างออกไปจากการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรของไทยปัจจุบันนี้ เพื่อนำความเห็นที่ได้มาวิเคราะห์ผลกระทบต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในส่วนของข้อมูลสถิติการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรของประเทศกำลังพัฒนาในแถบภูมิภาคเอเชียที่เป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้ว โดยเป็นประเทศที่มีสภาพการพัฒนาต่างๆ ใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยคาดว่าจะมีผลกระทบต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ของประเทศไทยด้วย

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากรายงาน เอกสารผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ บทสัมภาษณ์ จากวารสาร หนังสือพิมพ์และตำราต่างๆ รวมทั้งสิ่งตีพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิบัตร หลักการการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) สถิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการยื่นคำขอสิทธิบัตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถิติการยื่นคำขอสิทธิบัตรในประเทศกำลังพัฒนาในแถบเอเชียที่ได้เป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้ว โดยมีรายละเอียดแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

- ข้อมูลจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ข้อมูลจากห้องสมุดกรมทรัพย์สินทางปัญญา
- ข้อมูลจากห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ข้อมูลจากกองกฎหมายและอุทธรณ์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา
- ข้อมูลจากเอกสารสัมมนาทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

- ข้อมูลจากรายงานประจำปีของกรมทรัพย์สินทางปัญญา
- ข้อมูลทางทฤษฎีจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราและงานเขียนของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ
- ข้อมูลความคิดเห็นจากบทความในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
- สิ่งตีพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์ของกรมทรัพย์สินทางปัญญาของไทย และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization)

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้การจากพูดคุยสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรที่ได้กำหนดไว้คือ นักประดิษฐ์ ตัวแทนสิทธิบัตรและ กรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำความคิดเห็น ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร โดยใช้หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. นักประดิษฐ์

จะต้องเป็นนักประดิษฐ์หรือผู้ขอรับสิทธิบัตรที่มีการวิจัยและพัฒนาการประดิษฐ์ของตนเองและมีประสบการณ์ในการยื่นคำขอสิทธิบัตรทั้งในต่างประเทศและในประเทศ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักประดิษฐ์ทั้งหมด 3 ท่านซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้และครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัยที่กำหนดไว้คือการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักประดิษฐ์โดยเฉพาะนักประดิษฐ์ที่มีการยื่นคำขอสิทธิบัตรในต่างประเทศ

2. ตัวแทนสิทธิบัตร

จะต้องเป็นตัวแทนสิทธิบัตรที่มีประสบการณ์ในการดำเนินการยื่นขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรแทนนักประดิษฐ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งยังมีประสบการณ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรตาม

สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ด้วย จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์ตัวแทนสิทธิบัตรจากสำนักงานกฎหมายแห่งหนึ่งที่มีการดำเนินการต่างๆ แทนนักประดิษฐ์เป็นจำนวนมาก ทั้งหมด 3 ท่าน ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถเป็นตัวแทนของตัวแทนสิทธิบัตรทั้งหมดได้เป็นอย่างดี

3. กรมทrophyสินทางปัญญา

เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการเตรียมการต่างๆ ของกรมทrophyสินทางปัญญาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ดังนั้นจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากกรมทrophyสินทางปัญญาจำนวน 2 ท่าน

ขั้นตอนในการพิจารณาการกำหนดคำถามมีดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ประโยชน์และวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) จากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ
2. ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของบุคคลแต่ละกลุ่มในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรและเชื่อมโยงกับขั้นตอนและวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร
3. จากนั้นทำการกำหนดคำถามสำหรับบุคคลแต่ละกลุ่ม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) โดยมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ ดังนี้

ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการรวบรวมสถิติและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาในแถบเอเชียที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้วและคาดว่าจะส่งผลกระทบต่างๆ ที่ใกล้เคียงกันกับประเทศไทย

ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการขอรับความ
คุ้มครองสิทธิบัตรคือ นักประดิษฐ์ ตัวแทนสิทธิบัตรและกรมทรัพย์สินทางปัญญา

โดยจะนำข้อมูลทั้งหมดมานำมาวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ
เข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT)

สามารถสรุปขั้นตอนการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.2
แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการวิจัย

